

I narkotikadebatten nämns ofta begreppet förebyggande verksamhet. Ibland uttryckt som något viktigt som måste stärkas och ibland som en del av en politik som inte haft avsedd effekt. Men hur ser egentligen den nuvarande satsningen på förebyggande verksamhet ut? En aktuell fråga - inte minst i ljuset av att cannabiskonsumtionen, om än inte ökat nämnvärt, i varje fall inte minskat. Här försöker vi att ge en övergripande bild av hur den kommunala förebyggande verksamheten ser ut idag. Viktigt att poängtera är dock att det även genomförs andra förebyggande insatser än de som avses i texten nedan.

Lokal narkotikaförebyggande verksamhet

Folkhälsomyndigheten skriver bland annat följande i sin rapport Den svenska narkotikasituationen 2019: *"År 2018 hade 78 procent av kommunerna lokala samordnare för det narkotikaförebyggande arbetet, vilket är samma nivå som 2011. Däremot minskade den arbetstid som kommunerna avsatt för att samordna och planera det ANDT-förebyggande arbetet."*

Det betyder att var femte kommun, 63 stycken, inte har någon samordnare anställd och att arbetstiden minskat hos dem som har en anställd. Uppgifter talar om att en genomsnittskommun har en 40 procentstjänst avsatt för ANDT-förebyggande arbete vilket endast ger några timmar per vecka till narkotikarelaterade insatser.

I rapporten framgår även att: *"I de senaste två ANDT-strategierna har regeringen lyft vikten av att följa upp det förebyggande arbetet både nationellt, regionalt och lokalt. Trots detta har uppföljningsarbetet ännu inte fått fullt genomslag bland kommunerna, och bara drygt hälften uppgav att de 2018 följde upp hela eller delar av det ANDT-förebyggande arbetet. Den andelen ökade inte heller under perioden 2011–2018. Drygt en tredjedel av kommunerna uppgav att de under året genomförde en kartläggning av användningen och skadeverkningarna av ANDT i kommunen, och två tredjedelar uppgav att de följt upp ANDT-användningen bland skolelever."*

Det betyder att långt ifrån alla kommuner följer upp det arbete som genomförs. Hälften följer inte upp ANDT-strategin, två av tre kartlägger inte skadorna och användningen i kommunen medan en av tre inte följer upp elevers användning.

Det är även långt ifrån alla kommuner som genomför insatser som kan ha preventiv effekt. Några exempel på hur många som inte gör följande:

- 22 procent genomför inga åtgärder för att stärka föräldrar i deras föräldraskap.
- 23 procent genomför inga åtgärder för en aktiv fritid för barn och unga.
- 35 procent har inga insatser för elever med svårigheter i skolan.
- 27 procent saknar insatser för elever med problematisk frånvaro i skolan.
- 22 procent av kommunerna saknar rutiner för orosanmälan vilket inkluderar uppföljning och återkoppling.

Trots en nationell ANDT-strategi tycks alla kommuner inte göra angelägna förebyggande insatser på ett systematiskt sätt, vilket kan bero på att många kommuner saknar någon som är avsedd att samordna arbetet. Bland de samordnare som finns framgår att många har en mycket begränsad tid avsatt till detta och att den nedlagda tiden dessutom minskat sedan 2011.

Narkotikaförebyggande verksamhet nationellt

I regeringens arbete mot alkohol, narkotika, doping, tobak och spel var det 2018 avsatt cirka 196 miljoner kronor. 2019 minskade budgeten med 30 miljoner kronor och för 2020 har budgeten minskat med ytterligare 70 miljoner kronor. På två år har regeringens arbete med ANDTS-förebyggande arbete i mer än halverats till nu cirka 96 miljoner kronor. Den nya strategin som ska fokusera än mer på narkotika börjar gälla först 2021 och till dess är ingen budget bestämd.

Tillkommer gör dock andra budgetposter inom folkhälsa samt medel för till exempel Folkhälsomyndighetens. Dock har även de sistnämnda fått ett lägre anslag för 2020 än tidigare år.

Förebyggande verksamhet civilsamhället

En annan indikator på den förebyggande verksamheten är Socialstyrelsens "fördelning av statsbidrag för 2019 till vissa organisationer inom det sociala området m.m." som går till organisationer som bland annat arbetar med förebyggande verksamhet. Under 2019 delades cirka 96 miljoner kronor ut, vilket är en ökning sedan 2014 då cirka 93 miljoner kronor delades ut och 2012 då cirka 77 miljoner kronor delades ut.

Att Folkhälsomyndigheten fått ett lägre anslag ger dock konsekvenser även för civilsamhällets aktörer, då myndigheten nu avbrutit utlysningen av medel för nya hälsofrämjande och förebyggande ANDT-projekt för 2020.

Sammanfattning

En redogörelse av förebyggande verksamhet visar att långtifrån alla kommuner har ett systematiskt narkotikaförebyggande arbete eller en drogsamordnare och att nedlagd tid generellt minskat sedan 2011. Regeringen har också halverat sin ANDTS-budget jämfört med för två år sedan medan civilsamhället fått högre bidrag från Socialstyrelsen jämfört med 2012.

Kan ett skäl till att narkotikakonsumtionen inte minskar bland ungdomar och ökar något bland vuxna vara att det förebyggande arbetet varken har tillräckliga resurser eller arbetar tillräckligt systematiserat över hela landet? Vad kan vi lära av de insatser som genomförs med goda resultat och hur kan vi arbeta mer systematiskt utifrån de resurser som just nu är tillgängliga?